

معنویت فراگیر؛ هنر انقلاب

گفتگوی نشریه پویا با حجت الاسلام و المسلمین دکتر مرتضی آقائهرانی

فرهنگ پویا: بعضی‌ها می‌گویند قبل از پیروزی انقلاب وضعیت معنوی جامعه بهتر بود، مسجدها شلوغ بود، مردم حجاب داشتند و ... نظر شما در این مورد چیست؟

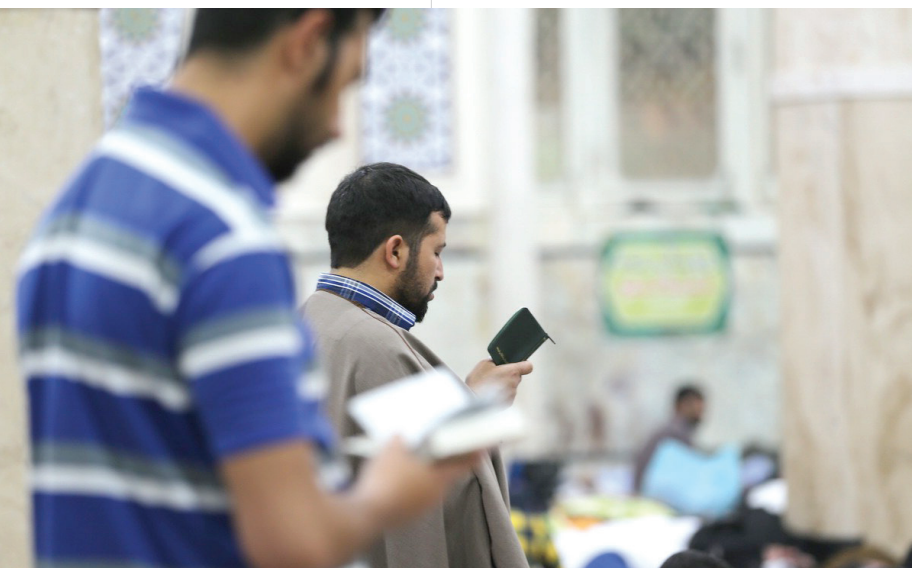
برای جواب به این سوال ذکر چند مقدمه لازم:

اولین نکته این است که ما باید در مفهوم معنویت دقت مضاعفی کنیم، معنویت به کثرت نماز یا شلوغی مساجد نیست، خوارچ هم کثیر الصلاة بودند! پس زیاد نماز خواندن دلیلی بر معنوی بودن نیست. معنویت؛ یعنی پرورش و تکامل روح.

نکته‌ی بعدی این است که برای فهمیدن رشد معنویت در جامعه، اقتضائات زمان و مکان را باید در نظر بگیریم. قبل از انقلاب با توجه به این‌که اکثر مردم در روستاها ساکن هستند و وسایل ارتباط جمعی و تنوع سرگرمی و تفریحی وجود ندارد؛ بنابراین بسیار طبیعی است که مردم در مساجد و حسینیه‌ها تجمع کنند و دور هم باشند. بعد از انقلاب جامعه با یک جهش روبرو شد. معنویت در جامعه پس از انقلاب منحصر در مسجد محله نیست، اکثر جوانان در محیط‌های دانشگاهی هستند؛ لذا نماز جماعت و اعتکاف دانشجویی رشد قابل توجهی کرد و این شاخص

خوبی برای سنجیدن معنویت در جامعه است. اقتضائات مکان را هم نباید فراموش کرد، چه بسا عملی در جامعه‌ای معنوی شمرده می‌شود و در جامعه‌ای دیگر این‌گونه نیست. پس نمی‌توان همه را با یک چوب راند و نسخه‌ی واحدی برای همه پیچید. حال با توجه به این نکاتی که گفتم به صورت مصداقی و عینی آن‌چه را خودم در قبل و بعد از انقلاب شاهد بودم مقایسه می‌کنم.

در این مدت خیلی چیزها عوض شده، شاید افرادی که این سوال را طرح می‌کنند در آن زمان نبوده‌اند، افرادی که آن زمان را دیده‌اند، بهتر می‌توانند قضاوت کنند. زمان امروز ما با قبل از انقلاب در زمینه‌ی اخلاق فردی و اخلاق جمعی، اصلاً قابل مقایسه نیست؛ چون در آن تعلیم و تعلم به این شکل نبود. امروز جوانان را بیشتر در نماز جماعت‌ها و نماز جمعه‌ها می‌بینید، زمان شاه اصلاً نماز جمعه نبود! وقتی ما وارد حوزه‌ی علمیه‌ی اصفهان شدیم فقط مرحوم آیت‌الله حاج آقا رحیم ارباب، نماز جمعه می‌خواندند و یک عده معدودی در شهر شرکت می‌کردند. نماز جماعت و نماز جمعه به شکل امروز مطرح نبود! محل نماز جمعه‌ی قم یکی از شبستان‌های مسجد امام حسن عسگری علیه السلام بود که آیت‌الله اراکی در

فرهنگ پویا: آیا تهاجم فرهنگی غرب توانسته است در رشد معنوی جامعه اثری داشته باشد؟ وظیفه‌ی ما در قبال این هجمه‌ی دشمن چیست؟

غرب خیلی تلاش می‌کند جلو این رشد را بگیرد حتی عده‌ای تحت تأثیر غرب قرار گرفته و غرب‌زده و متأسفانه تابع کفر شدند و نسبت به دین دیگر مشتري نیستند! اگر یادتان باشد حضرت آقا -دامت برکاته- نسبت به کار دشمن علیه ارزش‌ها و رویکرد جامعه به معنویت، هشدارهای جدی دادند و فرمودند: «تهاجم فرهنگی غرب جدی است!» مدتی بعد آقا این هجمه‌ی دشمن را تذکر دادند و از تعبیر شبیخون فرهنگی استفاده کردند و در زمانی دیگر فرمودند: «نفوذ فرهنگی!»

به هر حال حضرت آقا هر دفعه این حمله‌ی دشمنان به ارزش‌های دینی و انقلابی را با عبارات و کلماتی معناداری بیان فرمودند؛ گانه مشخص است که دشمن دارد وارد خانه می‌شود و آن‌ها با ما یک جنگ جدی فرهنگی دارند؛ اما بعضی‌ها خیال می‌کنند وقتی می‌گوییم با ما جنگ دارد، حتما باید اسلحه دست بگیریم! خیر این‌گونه نیست. دشمن، ارزش‌ها، باورها، اعتقادات و ایمان ما را مورد هجمه قرار داده‌است. ما باید مواظب فریب دشمنان باشیم. خود مقام ولایت -ادام الله بقائه‌الشریف- نیز تمام افراد جامعه را نسبت به مقابله با این حمله‌ی دشمنان هشدار داده و واژه‌ی «آتش به اختیار» را برای آن به کار بردند؛ یعنی هرکسی هرچوری زورش می‌رسد باید کار کند و از ارزش‌ها و دین دفاع کند. این وظیفه و دغدغه‌ی دینی

آن نماز جمعه می‌خواندند و هر وقت هم ایشان نمی‌آمدند مرحوم آیت‌الله مرتضی حائری می‌خواندند. فقط تعداد کمی از افراد که بسیار نخبه بودند در نماز جمعه شرکت می‌کردند؛ اما الان همه افراد و از اقشار مختلف جامعه در آن شرکت می‌کنند. حتی افرادی هم که نمی‌توانند در نماز جمعه شرکت کنند، می‌توانند از طریق رادیو و تلویزیون و رسانه‌های عمومی و روزنامه‌ها و مجلات از محتوای خطبه‌های آن مطلع شوند. تقریباً چهار پنج سال قبل از انقلاب، ما تازه طلبه شده بودیم، من یادم است، آن موقع در سال فقط یک محل برای اعتکاف، آن هم در یک قسمت کوچکی از گوشه‌ی مسجد امام حسن عسکری علیه السلام بود که شاید ده یا پانزده نفر معتکف می‌شدند؛ اصلاً مسئله‌ی اعتکاف در آن زمان مطرح نبود! خیلی از افراد چیزی در مورد اعتکاف نمی‌دانستند! و اصلاً بسیاری از عوام نمی‌دانستند عملی به نام اعتکاف در اسلام وجود دارد! اما الان ملاحظه می‌کنید، یکی از مسائل مطرح در میان جامعه‌ی ما اعتکاف است. امروزه همه‌ی جوانان اعم از دختر و پسر برای اعتکاف رقابت می‌کنند و معمولاً چند روز قبل پیش‌ثبت‌نام می‌کنند و برای جا در مساجد قرعه‌کشی می‌کنند! اگر کسی اسمش در قرعه‌کشی بیرون نیاید و یا دیر به مسجد برسد، ناراحت می‌شود. حتی آقایان علما برای پاسخ به تقاضاهای افراد، مجبور شدند مساجد جامع را گسترش بدهند و بگویند هر مسجد بزرگی در شهر حکم مسجد جامع را دارد! تا بتوانند جمعیت بیشتری را پوشش بدهند. این جمعیت‌کثیر و باعظمت بدون هیچ زور و فشاری علاقمند به اعتکاف شده‌اند. این استقبال به اعتکاف که یکی از نمادهای رویکرد جامعه به معنویت است، اصلاً کار دولتی هم نیست و دولت هیچ‌گونه بودجه‌ای برای آن نمی‌گذارد و این کار کاملاً مردمی است. این یکی از مظاهر رشد اخلاقی و تربیت دینی مردم است که ملاحظه می‌کنید.

فرهنگ پویا: نقش رسانه‌ها در رشد اخلاق و معنویت جامعه را چگونه ارزیابی می‌کنید؟

به نظر من در این زمان فضای ارتباطی رسانه‌ها با مردم خیلی جدی شده و نسبت به قبل از انقلاب استقبال و استفاده مردم از رسانه‌ها بیشتر شده است. در زمان قبل از انقلاب رادیو و تلویزیون در دسترس و اختیار بچه‌های متدین نبود؛ ولی امروز می‌بینیم علاوه بر این که صدا و سیما در اختیار متدینین است بلکه صداوسیما می‌تواند سهم قابل توجهی در رشد اخلاق و معنویت در میان جامعه ایفا کند. هر چند الان دشمن سعی می‌کند از طریق ماهواره و فضای مجازی این را تحت شعاع قرار دهد و در سطح جامعه‌ی ما اثر بگذارد و جلوی این رشد را بگیرد؛ ولی الان بچه‌های متدین از نظر اجتماعی رشد کرده و در مقابل هجمه‌های دشمن مقاومت می‌کنند.

تقریباً چهار پنج سال قبل

از انقلاب، ما تازه طلبه شده

بودیم، من یادم است، آن

موقع در سال فقط یک

محل برای اعتکاف، آن هم

در یک قسمت کوچکی از

گوشه‌ی مسجد امام حسن

عسکری علیه السلام بود که شاید ده یا

پانزده نفر معتکف می‌شدند؛

اصلاً مسئله‌ی اعتکاف در آن

زمان مطرح نبود. خیلی از

افراد چیزی در مورد اعتکاف

نمی‌دانستند! و اصلاً بسیاری از

عوام نمی‌دانستند عملی به نام

اعتکاف در اسلام وجود دارد!

اما الان ملاحظه می‌کنید،

یکی از مسائل مطرح در میان

جامعه‌ی ما اعتکاف است.

است در ایامی؛ مثل نوروز و سایر اعیاد مبارک مردم به آن اهتمام می‌ورزند. ما در برنامه‌هایی که برای امام حسین علیه السلام داریم و یا سایر برنامه‌هایی که در آن جمعیت عظیمی جمع می‌شوند، انگار همه باهم عقد اخوت خوانده‌اند و با هم همکاری و همیاری دارند، به فکر یکدیگر هستند. همین بچه‌هایی که برای عزاداری و سینه‌زنی می‌آیند و با چه احساسی برای حضرت اباعبدالله‌الحسین علیه السلام حضور

ما را بیشتر می‌کند و بیشتر کرده است. باید همه‌ی افراد در این مبارزه حضور پیدا کنند، بلکه به بهترین شکل باید حضور پیدا کنند. کسی نمی‌تواند بگوید من هر کاری می‌خواهم می‌کنم. بلکه ما در جامعه با هم زندگی می‌کنیم و باید همه با هم مراقب دسیسه‌ی دشمنان باشیم و امیدوارم این شاءالله با هم آمادگی ظهور حضرت ولیعصر -ارواحنافاده- را پیدا کنیم.

پیدا می‌کنند و با هم می‌نشینند و بلند می‌شوند، اگر؛ مثلاً یک مرتبه سیل بیاید، می‌بینیم که همه می‌آیند، کسی منتظر دستور و یا دیگری نمی‌ماند، حتی ممکن است دیرترین کسی که می‌آید دولت باشد! چون ممکن است تا وزیر بیاید دستگاهی تحت امر خود را هماهنگ کند و برساند گاهی یک هفته طول بکشد؛ ولی مردم که این‌گونه نیستند مردم فوری خود را می‌رسانند. در همین سیل اخیر دیدید که چگونه مردم از دور و نزدیک، دهات و شهرها آمدند و هر کس هر کاری می‌توانست انجام داد. یکی پول داد، یکی جنس آورد، یکی رفت پول جمع کرد، یکی آمد خیمه زد و... خلاصه در یک جامعه‌ی دینی جوان‌ها بلند می‌شوند و می‌روند به شکل جهادی هم‌نوعان خود را یاری می‌کنند. کجای دنیا این‌گونه است؟ این‌گونه ارتباطات و علاقمندی به همدیگر که برای یکدیگر این قدر دل بسوزانند، این دیدنی است. کجای دنیا این‌گونه است؟ این‌ها همه از برکات اسلامی بودن این نظام است. ما در آموزه‌های خود داریم «من اصیح و لایهتتم بامور المسلمین فلیس بمسلم»؛ کسی اگر صبح کند و اهتمام او به وضعیت مردم نباشد مسلمان نیست. من دیدم بعضی بچه‌ها اظهار گرفتاری مالی و پولی می‌کنند و می‌نالند، وقتی خوب توجه می‌کنیم می‌بینیم که می‌گویند حاج‌آقا من برای خودم نمی‌گویم بلکه من برای دیگران و طبقات پایین‌تر دارم می‌نالم! بارک‌الله! کجای دنیا این‌گونه است؟ همه جای دنیا افراد به فکر خود و کیسه‌ی خود هستند. البته این طبیعی است هر چه آدم بی‌ایمان‌تر شود، این وضعیت در او بیشتر دیده می‌شود.

فرهنگ پویا: اخلاق و معنویت چه تأثیری در جامعه دارد؟

ما اگر بخواهیم تأثیر اخلاق و معنویت را در جامعه بررسی کنیم می‌توانیم همین همیاری و همکاری مردم ما در جریان سیل اخیر کشور را مثال بزینیم. شما دیدید که اقشار مردم؛ هر کسی که توانست، کمک کرد. کجای دنیا این‌گونه است؟ الان در آمریکا؛ مثلاً اگر منطقه‌ای آتش بگیرد و بسوزد، هیچ کس به داد آن منطقه نمی‌رسد. حتی رئیس جمهور و دولت به داد مردم نمی‌رسد! اما در این‌جا این‌گونه نیست؛ بلکه همه احساس وظیفه و مسئولیت می‌کنند. وقتی ما برای تحصیل در آمریکا بودیم، اخبار اعلام کرد که ساختمانی را بعد از سی سال کشف کردند که یک نفر در حالی که روی صندلی نشسته بوده، مرده است و هیچ کس از او خبری نگرفته است! این یکی از برنامه‌ها و اخبار جالبی است که در تلویزیون آن‌ها نشان داده می‌شود و حتی گاهی خبرهای خیلی جدی آن‌ها از همین اخبار است؛ مثلاً یک خانم یا آقای را می‌آورند و مجری از او می‌پرسند که شما چه زمانی از خانه و خانواده جدا شدی؟؛ مثلاً می‌گوید: «من هفت ساله بودم که از خانه فرار کردم!» مجری می‌گوید: «پدر و مادر تو کیست؟ آیا آن‌ها را می‌شناسی؟» در جواب می‌گوید که اصلاً آن‌ها را ندیده است! شاید پنجاه سال باشد که پدر، مادر، خواهرها و برادرهای خود را ندیده است! تهیه کننده برنامه می‌رود آن‌ها را پیدا می‌کند و می‌آورد و به او می‌گوید: «مثلاً این برادر شماست!» ببینید الان در جامعه‌ی ما همین صله‌ی رحم، این دید و بازدیدها را دین چقدر تأکید می‌کند، حتی به شکل سنت درآمده